

DOCUMENTA HISTORICA 40.
A JATE Történész Diákkör kiadványa

TÖRVÉNY
SKÓCIA LEFEGYVERZÉSÉRŐL
(1746)

Fordította és sajtó alá rendezte:
FEJÉR INGRID

Szeged
1998

DOCUMENTA HISTORICA 40.
A JATE Történész Diákkör kiadványa

TÖRVÉNY
SKÓCIA LEFEGYVERZÉSÉRŐL
(1746)

Fordította és sajtó alá rendezte:
FEJÉR INGRID

Szeged
1998

A dokumentum forrása:
English Historical Documents.
London, Eyre 1957. 656—662. p.

Lektorálta:
TANDORI MÁRIA

Sorozatszerkesztő:
PÁNDI LAJOS

Készült a JATE HÖK támogatásával.

©JATE Történész Diákkör, 1998
Fejér Ingrid, 1998
HU—ISSN 1216—0954

ELŐSZÓ

Skócia az újkor küszöbén politikailag, vallásilag megosztott, gazdaságilag elmaradott ország volt. Déli, alföldi területein az ipar és a kereskedelem fejlődésnek indult, de a kopár, zordon éghajlatú Felföldön, ahol az ősi klánrendszer még mindig tartotta magát, a lakosság zöme a szegényes megélhetést nyújtó állattenyésztésből élt. A skót uralkodók számára a 16. századtól ismét nehézséget okozott a megerősödött Angliának az a törekvése, hogy befolyását kiterjessze a sziget északi részére is. Az angol uralkodók igyekeztek kihasználni az immár protestáns többségű skótoknak a katolikus Stuart-dinasztiával szemben érzett elégedetlenségét. 1603-ban azonban a Stuartok kerültek mindkét ország trónjára, létrejött Skócia és Anglia perszonáluniója, I. Jakab uralkodásától kezdve a két ország sorsa összefonódott. A Stuartok erőszakos vallási és abszolutista törekvései mindkét országban elégedetlenséget váltottak ki, ez a polgárháború alatt trónfosztásukhoz vezetett. A restaurációs időszakot követő "dicsőséges forradalom" végleg száműzte a Stuartokat.

1707-ben, hosszas tapogatózás és alkudozás után, létrejött Anglia és Skócia között a parlamentek uniója, megszületett Nagy-Britannia. Mindkét részről alkotmányos, gazdasági és külpolitikai érvek sorakoztak föl az egyesülés szükségessége mellett. A Stuart-ház tagjai azonban nem törődtek bele trónjuk elvesztésébe, a 18. század folyamán többször megkísérelték visszaszerezni. E törekvésükben számíthattak külföldi segítségre, elsősorban a katolikus Franciaország és Spanyolország részéről, valamint hazai támogatóikra, akik főként a felföldi katolikus és anglikán klánok soraiból kerültek ki. Őket nevezték a száműzött II. Jakab királyról jakobitáknak.

A 18. század folyamán négyszer került sor jakobita megmozdulásra Nagy-Britanniában. Az 1708-as és 1719-es kísérlet rövidre sikerült, az 1715–16-os felkelés azonban komoly aggodalommal töltötte el a Hannoveri dinasztiát támogató kormányzatot. Jakab Edwardért, az "Öreg trónkövetelőért" kivonult skót sereg mintegy 12000 főt számlált, amely csaknem a teljes felföldi haderőt jelentette. A felkelés leverését követően a kormány büntető és reformintézkedéseket vezetett be, hogy elejét vegye egy újabb lázadás ki-robbanásának. 1716-ban a brit parlamentben elfogadtak egy lefegyverzési törvényt, amelyet 1725-ben egy újabbal erősítettek meg. Ezek azonban ered-

ménytelenek maradtak, csupán a whig érzelmű klánok adták át fegyvereiket, míg a többiek csak a használhatatlanokat szolgáltatták be.

Az 1745–46-os lázadás volt az utolsó és egyben a legnagyobb a jakobita megmozdulások között. A vakmerő vállalkozás élére Jakab Edward fia, a "Fiatal trónkövetelőként" emlegetett Károly Edward állt. A kezdeti sikerek egyrészt a kedvező külpolitikai helyzetnek voltak köszönhetők (Nagy-Britannia ugyanis bekapcsolódott az osztrák örökösödési háborúba, és szinte a teljes brit haderő a kontinensen harcolt), másrészt az otthon maradt csapatok elhibázott lépéseinek tudhatók be, melyek következtében egész Skócia a felkelők kezére került, és megnyílt az út Anglia felé. A déli hadjáratban Károly Edward Derby-ig nyomult előre, innen volt kénytelen visszafordulni az immár a kontinensről visszahívott csapatokkal együtt többszörös létszámfölénybe került kormányerők elől. A döntő összecsapás a skóciai Cullodennél zajlott le, ahol a skót sereg megsemmisítő vereséget szenvedett.

A kegyetlen büntető intézkedések azonnal elkezdődtek. Kivégzéssel, börtönbüntetéssel, a gyarmatokra való száműzetéssel, birtokelkobzással sújtották a felkelés résztvevőit. Az 1745–46-os felkelés megtorlásaként született egy minden eddiginél szigorúbb lefegyverzési törvény, ebből valók a továbbiakban közölt — az angol forrásközlő által válogatott — részletek. Kidolgozója Lord Hardwicke lordkancellár volt. Az új intézkedés számos szigorú büntetést szabott ki a fegyvertartásra és -viselésre vonatkozóan, valamint megtiltotta minden, tartan szövetből készült ruhadarab viselését. A tilalom még a háborús hangszernek minősített dudákra is kiterjedt. A törvény rendelkezett a magániskolák bejegyzéséről, valamint a tanárok számára hűségeskü letételéről. A tilalmak nemcsak a jakobita, hanem a whig klánokat is sújtották.

Ezen kívül egy 1747-ben született törvény eltörölte a törzsfőknek azt az örökletes jogát, hogy klánjuk felett bíraskodjanak. Ezzel a kormányzat célja az volt, hogy elvágja a törzsfők és a klántagok között fennálló hagyományos kötelekeket. Valójában a klánrendszer és ezzel párhuzamosan a jakobitizmus hanyatlása hosszabb folyamat volt, már a 18. század első felében megkezdődött.

Az 1746–47-ben született büntető rendelkezések enyhítésére majd csak negyven év múlva került sor. 1782-ben hatálytalanították a felföldi viseletet betöltő intézkedést, majd 1784-ben a legtöbb elkobzott földet visszaadták tulajdonosaiknak. Ekkor a jakobitizmus már nem jelentett reális politikai veszélyt.

Szeretném megköszönni Pethe Szilviának a dokumentum fordításában nyújtott segítségét.

LEFEGYVERZÉSI TÖRVÉNY, 1746

(II. György király uralkodásának 19. évében hozott
39. sz. törvény) (19 Geo. II, c. 39.)¹

Törvény a Skót-felföld hathatósabb leszerelésére; a béke minél hatásosabb biztosítására az említett felföldön; a felföldi népviselet korlátozására; és az olyan személyek további kárpótlására, akik a barbár lázadás idején megvédelmezték Ófelsége személyét és kormányát; valamint a Skót büntető-törvényszék bíráinak és más tisztviselőinek a kárpótlására, mivel 1746. májusában nem tették meg az északi bírói körutat;² és a skót magániskolák igazgatóinak és tanárainak, a lelkeseknek, gyámoknak, gyerekek és ifjak nevelőinek, hűségeskü tételi kötelezettségére Ófelségének, örökösének és utódainak javára, valamint ugyanezek bejegyzésére vonatkozóan.

Mivelhogy Ófelsége, a néhai dicső emlékü I. György király uralkodásának első évében elfogadták a Törvény a Skót Felföld békéjének biztosításáról című törvényt; mely elrendelte, Hogy az Úr 1716. évének november elsejétől és azután senkinek sem áll jogában (kivéve az abban megnevezett személyeket) **Dunbartain** grófságban,³ a Levin tó északi partján, **Stirlingben**, a Forth folyó északi partján és **Perth, Kincardin, Aberdeen, Inverness, Nairn, Cromatry, Argyle, Forfar, Banff, Sutherland, Caithness, Elgine** és **Ross** grófságok területén poignard,⁴ durk,⁵ pallos, pajzs, szuronykard, oldalpisztoly, puska, vagy bármely más harci eszközök más módon való birtoklása, használata és viselése, mint ahogy azt bizonyos büntetések terhe alatt a fent említett törvény előírta; amely azonban a gyakorlatban nem találtatott elég hatásosnak az abban kitűzött célok megvalósítására, ezért a

¹ *Statutes at Large*, XVIII, pp. 519–531.

² A központi bírászkodás legfontosabb emberei voltak az utazóbírák, akik évente több alkalommal látogattak meg egy grófságot, hatáskörük: ellenőrizték a sherifek tevékenységét, adót szedtek, bírászkodtak.

³ Grófság a megyének megfelelő közigazgatási egység.

⁴ Franciás alak, angolul: poniard: keskeny tőr, háromélű pengével.

⁵ Franciás alak, angolul: dirk: rövid skót katonai tőr.

néhai Ófelsége uralkodásának tizenegyedik évében újfent megerősítették azt, a "Törvény Nagy-Britannia Skóciának nevezett részén fekvő Felföld hathatósbabb leszereléséről és a béke és nyugalom megfelelőbb biztosításáról a királyság ezen területén" című törvénnyel; mivelhogy az Ófelsége uralkodásának tizenegyedik évében hozott, fent említett törvény, amennyiben a Felföld lefegyverzésére vonatkozott, hét éves időtartamig és az utána következő parlamenti ülés végéig érvényben lévén, mostanra hatályát veszítette; és mivelhogy az említett határokon és megyéken belül sok személy még mindig nagy mennyiségű fegyver birtokában van, és ugyanott ezen nagy számú személyek vakmerő és alattomos felkelést szerveztek és folytattak Ófelsége ellen a pápista trónkövetelő oldalán, és ennek folytatásaként hitszegő és ellenséges módon ezen királyság déli részébe vonultak, elfoglaltak számos várost, adókat vetettek ki a vidékre és több zavargást keltettek, Ófelsége hűséges alattvalóinak rémületére, és nagy veszteségére, amíg Ófelsége hadserege Isten áldásával le nem verte őket; most megelőzendő az említett határokon és grófságokon belül élő, a törvénnyel szembehelyezkedő, alattomos és hűtlen személyek lázadását, árulási törekvéseit az eljövendő időben, valamint a fegyvertartásból és használatból származó más károkat, a jelenleg üléselő parlamenti világi és egyházi főrendjeinek és alsóházának tanácsával és beleegyezésével és ugyanezek hatalmánál fogva közösen legkiválóbb Ő királyi Felsége elrendeli.

Hogy 1746 augusztusának első napjától és azután jogában áll a fent említett számos grófság kormányzóinak és más olyan személynek vagy személyeknek, akiket Ófelsége, valamint örökösei és utódai aláírásukkal időről időre alkalmasnak tartanak meghatalmazni és kinevezni, annak érdekében, hogy Ófelsége nevében, valamint saját aláírásuk és pecsétjük alatt kibocsátsanak vagy kibocsáttassanak felszólító leveket, elküldve azokat az említett grófságokon és határokon belül olyan személyeknek, akiket megfelelőnek tartanak, ily módon megparancsolva, és megkövetelve az abban megnevezett határokon belül élő minden egyes személytől, hogy szolgáltatssa be és adja át Ófelségének, örököseinek és utódainak használatára, a felszólító levelekben megjelölt bizonyos napon és helyen egyetlen vagy összes fegyverüket és harci eszközüket, annak a kormányzónak vagy egyéb személynek vagy személyeknek, akiket a fent említett okból Ófelsége, örökösei és utódai választottak, azok rendelkezzenek róluk az Ófelsége, örökösei vagy utódai által megjelölt módon; valamint, ha az ezekben a felszólító levelekben név szerint említett, vagy az itt megjelölt határokon belül élő bármely személy vagy sze-

mélyek, egy vagy több szavahihető tanú esküje által bűnösnek találtatnak bármilyen harci eszköz birtoklásában vagy viselésében a felszólító levelekben megjelölt nap után, Ófelsége azokra a grófságokra vagy stewardrykra⁶ kijelölt bármely békebírája⁷ előtt, ahol ilyen gazfickó vagy gazfickók élnek, vagy őket ott letartóztatják, valamint a rendes bírák vagy más olyan személy vagy személyek előtt, akiket Ófelsége örökösei és utódai a későbbiekben megjelölt módon kineveznek, minden ily módon bűnösnek talált személy vagy személyek tizenöt font sterling összegű bírságot kötelesek fizetni, és előzetes letartóztatásba kerülnek az adott összeg kifizetéséig; és ha bármely, a fent említettek alapján bűnösnek talált személy vagy személyek az elítélésük napjától számított egy naptári hónapon belül megtagadják vagy elmulasztják kifizetni az említett tizenöt font sterling összeget, abban az esetben, ha ezen gazfickókat alkalmasnak találják Ófelsége katonai szolgálatára, jogában áll, vagy állhat Ófelsége egy vagy több békebírájának, vagy azon területek rendes bírájának, ahol ezen gazfickók be vannak börtönözve, hogy átadja őket (mivel ezennel meghatalmazva és kötelezve vannak erre), Ófelsége, örökösei és utódai hadseregéhez tartozó olyan tisztnek vagy tiszteknek, akiket időről időre kijelölnek ilyen emberek átvételére, hogy azok Amerikában, Ófelsége bármely hadseregében katonaként szolgáljanak. Ezen célból az ilyen embereket átvevő tiszt felolvastatják azoknak a katonai büntető-törvénykönyv zendülésről és szökésről szóló cikkelyeit, azon békebírák vagy a rendes bírák jelenlétében, akik átadják ezeket az embereket, és akik bejegyzetik ezt az átadott személyek nevével és egy sajátkezü írásos igazolással együtt, és mindezeket átnyújtják, az ezen férfiak átvételére kijelölt tisztnek; az említett katonai büntető-törvénykönyvi cikkelyek felolvasása után a tiszt által ily módon katonai szolgálatra átadott minden egyes személyt minden tekintetben besorozott katonának tekintik, alárendelik a haditörvénynek; szökés esetén dezertörként büntetik meg. Ha a gazfickót vagy gazfickókat nem találják alkalmasnak Ófelsége fent említett módon való szolgálatára, akkor börtönbe kerülnek hat naptári hónap időtartamára, és akkor is, ha az attól számított két év időtartama alatt nem adnak megfelelő biztosítékot jó magaviseletükről.

⁶ Skót közigazgatási egység, kb. járás

⁷ Helyi nemesek közül évente választott tisztségviselők, bíraskodási és igazgatási feladatot láttak el.

II. Továbbá a fent említett hatalom által iktattassék törvénybe, Hogy minden, az említett módon fegyverei beszoigaltatasára felszólított személy, aki a felszólításban megjelölt időtől, illetve azután, bármely fegyvert vagy más harci eszközt eltitkol vagy elrejt bármilyen lakóházban, csürben, melléképületben, hivatalban, vagy más épületben, a mezőkön vagy akármilyen más helyen, és minden személy, aki ebben bűnrészes, vagy tudomása van ilyen fegyverek eltitkolásáról vagy elrejtéséről, és Ófelsége egy vagy több békebírája, rendes bírása vagy más, Ófelsége által a fent említett módon meghatalmazott személy vagy személyek előtt, egy vagy több szavahihető tanú esküje alapján bűnösnek találattik ebben, bírságot köteles fizetni a békebíráknak, rendes bírának vagy más, Ófelsége által meghatalmazott személynek, akik előtt bűnösnek találattik, az ő megítélésük alapján, Nagy-Britannia hivatalos pénznemében nem több, mint száz és nem kevesebb, mint tizenöt font sterling összegben, amely összeg kifizetéséig börtönbe kerül. És ha az ily módon bűnösnek talált személy férfi, és megtagadja vagy elmulasztja a reá kivetett bírságot kifizetni az elítélés napjától számított egy naptári hónapon belül, abban az esetben, ha egy vagy több békebíró vagy az ilyen gazfickó bebörtönzése helyén székelő egyesbíró⁸ ítélete alapján alkalmasnak találattik Ófelsége katonai szolgálatára elviszik Amerikába, Ófelsége hadseregébe katonának, a fegyvertartásban vagy viselésben bűnösnek talált személyekre vonatkozóan korábban megjelölt módon. Ha az ilyen bűnöst nem találják alkalmasnak Ófelsége fent említett módon való szolgálatára, akkor börtönbe kerül hat naptári hónap időtartamára, és akkor is, ha az attól számított két év időtartama alatt nem ad megfelelő biztosítékot jó magaviseletéről. Ha a bűnösnek talált személy nő, akkor az említett bírságon és az annak a kifizetéséig tartó börtönbüntetésén felül hat naptári hónapra börtönbe kerül azon grófság vagy stewardry székhelyének a városi börtönébe, ahol bűnösnek találatták.

(...)

X. Továbbá a fent említett hatalom által iktattassék törvénybe, Hogy Ófelségének, örököseinek és utódainak, jogában áll vagy állhat sajátkezű királyi aláírásával hitelesített meghatalmazással, illetve a fent említett bármelyik grófság kormányzójának, vagy az Ófelsége által meghatalmazott személynek vagy személyeknek, hogy a fent említett személyt vagy szemé-

⁸ E tiszttség feloldását az általunk ismert irodalomban nem találtuk.

lyeket fegyvereik beszolgáltatására szólítsák fel, vagy bármely egy vagy több békebírónak, hogy sajátkezű aláírásával meghatalmazzon és kijelöljön bármely személyt vagy személyeket, hogy a törvényben már említett korlátokon belül akár nappal, akár éjjel behatoljanak bármely házba vagy házakba, hogy felkutassanak és elvegyenek minden olyan fegyvert, amelyet az ezen törvényben előírtakkal szemben ott találnak.

(...)

XVII. Továbbá a fent említett hatalom által iktattassék törvénybe, Hogy 1747. augusztusának első napjától és azután Nagy-Britanniának azon a részén, amelyet Skóciának neveznek egyetlen férfi vagy fiú sem, aki nem szolgál Ófelsége hadseregében tisztként vagy katonaként, semmilyen jogcímen nem hordhatja vagy veheti fel a köztudatban Felföldi Viseletnek nevezett öltözéket (azaz) a skótkockás kendőt, skót szoknyát⁹ (philebeg vagy little kilt), hosszúnadrágot, vállszíjakat, vagy bármely más, a felföldi öltözethez tartozó ruhadarabot; továbbá nem viselhetnek nagykabátként vagy felsőkabátként tartan¹⁰ vagy más tarka mintás kendőt vagy anyagot; és amennyiben az említett augusztus elseje után bármely ilyen személy hordani vagy felvenni merészeli bármely, az előbb említett ruhadarabot vagy annak bármely részét, minden ilyen törvénsértést elkövető személy, akit ebben egy vagy több szavahihető tanú esküje által bűnösnek találnak, bármely büntetőtörvényszék vagy bármely grófság vagy stewardry egy vagy több békebírája vagy olyan hely egyesbírája előtt, ahol a büntettet elkövették, óvadék letételi lehetőség nélkül börtönbe kerül hat hónapos időtartamra, és nem tovább; és ha másodszor is bűnösnek bizonyul a büntetőtörvényszék előtt vagy a bírói körút alkalmával, átszállítatik Ófelsége bármely tengeren túli birtokára, hogy hét évig ott maradjon.

⁹ Általában tartanból készült, térdig érő rakott szoknya, a skót férfiak mindennapi viselete volt

¹⁰ Skótkockás gyapjűszövet, amelyen a különböző színű és szélességű sávok állandó kereszteződése adja ki a skótkockás mintát; olyan a mindennapi viselethez tartozó ruhadarabok készültek belőle, mint pl.: kilt, plaid (skótkockás kendő), trews (hosszúnadrág). Mindegyik klánnak megvolt a maga sajátos mintázatu és szín-összeállítású tartanja, amelyet a klán nevével jelöltek. Pl.: Macgregor tartan.

XVIII. És mivel a parlament ezen ülészakában elfogadták a "Törvény olyan személyek kárpótlásáról, akik a mostani barbár lázadás idején megvédelmezték Őfelsége személyét és kormányát, és megőrizték ezen királyság általános békéjét, valamint a sheriffek¹¹ és más személyek kárpótlásáról, akiknek emiatt menekülniük kellett a kellemetlen perek és eljárások elől" című törvényt, ez elrendeli, Hogy az Úr 1746. évének április tizenharmadik napjáig, a lázadás alatt, annak elfojtására, valamint az általános béke megőrzésére, a kormány szolgálatára és védelmére tanácsolt, parancsolt, kijelölt vagy végrehajtott bármely tett vagy dolog miatt bekövetkező minden olyan személyes cselekedetet és pert, vádat, feljelentést és minden zaklatást, bűnvádi és bármilyen bírósági eljárást és az ezeken született ítéleteket, ha vannak ilyenek, érvénytelennek és semmisnek nyilvánítsanak: és miután az is indokolt, hogy azokat a tetteket, amelyeket az említett április tizenharmadika óta, bár a szigorú jogi szabályok által nem igazolhatóan, de a közérdek javára tettek, a parlament által hozott törvény jogossá tegye: A fent említett hatalom által iktatassék törvénybe, Hogy az Úr 1746. évének július huszonötödik napja előtt az említett barbár lázadás elnyomására valamint az általános béke megőrzésére vagy a kormány védelmére és szolgálatára tanácsolt, parancsolt, kijelölt vagy végrehajtott bármely tett vagy dolog miatt bekövetkező minden olyan személyes cselekedetet, pert, vádat, feljelentést, amelyet tettek, tesznek, folytattak vagy folytatnak, minden zaklatást és minden bűnvádi vagy bírósági eljárást vagy az ezeken született ítéleteket, ha vannak ilyenek, érvénytelennek és semmisnek nyilvánítsanak. És minden személyt, aki a fent említett célokból vagy azok bármelyikéből az említett július huszonötödike előtt bármely ilyen tettet, cselekedetet vagy dolgot tanácsolt, parancsolt, kijelölt vagy végrehajtott, felmentenek, tisztáznak és kárpótolnak úgy Őfelsége, a király, utódai és örökösei, mint minden más személy vagy személyek előtt; és ha Nagy-Britannia Angliának nevezett részén bármilyen eljárást indítottak vagy indítanak, folytattak vagy folytatnak bármely személy ellen, aki a fent említett célokból vagy azok bármelyikéből tanácsolt, parancsolt, kijelölt bármely ilyen tettet, cselekedetet és dolgot az említett július huszonötödike előtt, azon személy elővezetheti általános ügyét, és bizonyítékként bemutathatja ezt a törvényt és az adott különleges esetet; és ha a

¹¹ A király által a grófságok élére kinevezett tisztviselő. Feladatai közé tartozott a királyt megillető adó behajtása, az ítéletek végrehajtásáról való gondoskodás és a rend fenntartása.

panaszost vagy panaszosokat elutasítják, vagy az tartózkodik a további bűnvádi eljárástól, vagy megszakítja azt; illetve ha a panaszos ellen döntenek, a vádlott vagy vádlottak visszakapják a költségeik dupláját, valamint hasonló jóvátételt, mint azokban az esetekben, amikor a törvény a vádlottra terheli a költségeket; és ha Nagy-Britannia Skóciának nevezett részében ilyen eljárást vagy pert indítottak vagy indítanak, folytattak vagy folytatnak, felmenti a vádlottat a fent megállapított kiegyenlítés és kárpótlás alól és elrendeli, hogy a vádló fizesse ki a vádlottnak a teljes és valós kiadásokat, amelyek ki volt téve az ilyen eljárás alatt.

(...)

XXI. És mivel nagy jelenőséggel bír, hogy a felnövekvő nemzedéket megóvjuk a hűtlen és lázadó elvek alapján való neveléstől, és bár már a törvény megfelelően rendelkezik a négy egyetemen¹² és a skóciai királyi városokban és vidéki egyházközösségekben törvényesen működő középiskolákban oktató tanárok megfelelő irányításáról, szükséges az is, hogy minden személy, aki Nagy-Britannia Skóciának nevezett részében magániskolákban igazgatóként vagy tanárként kíván dolgozni, bizonyítékát adja Őfelsége és kormánya iránti hűséges érzelmeinek. Ezért a fentemlített hatalom által iktatassék törvénybe, Hogy az Úr 1746. évének november első napjától és azután Skóciában senkinek sincs joga magániskolát fenntartania angol, latin, görög vagy bármely más irodalom tanítására, igazgatóként vagy tanárként dolgoznia ilyen vagy bármilyen más iskolában, kivéve az egyetemeket vagy a köz által a saját királyi városokban alapított iskolákat, a törvény alapján létrehozott egyházközösségi iskolákat, a skót társadalom által a keresztény szellemiség hirdetésére, a Skót Egyház közgyűlései illetve annak területei által Őfelsége nagylelkűségének köszönhetően fenntartott iskolákat addig, amíg az ilyen magániskola helyzetét és leírását bejelentik és bejegyzik Skócia számos grófságának, stewardryjának és városának hivatalnokai által e célból biztosított és vezetett könyvbe, a megfelelő bizonyítvánnyal arról, hogy minden ilyen igazgató és tanár letette azt a törvény által előírt esküt, amelyet Skócia minden köztisztviselőben álló hivatalában dolgozó személynek le kell tennie; és egy magániskola minden ilyen igazgatója és tanára köteles és ezennel megköveteltetik tőle, hogy amilyen gyakran csak imádkoznak

¹² Az ekkor fennálló négy egyetem, alapítási évszámaikkal: St. Andrews (1411), Glasgow (1451), Aberdeen (1495), Edinburgh (1582)

ilyen iskolákban fennszóval, névszerint imádkozzanak Ófelségéért, örökseiért és utódaiért, valamint az egész királyi családjáért, és másokat is késztesse erre; és ha az említett november elsejétől és azután bármely személy, aki kezdeni vagy gyakorolni meri bármely olyan iskola igazgatói, tanári tisztségét vagy hivatalát, amelyet az itt előírt módon nem jegyeztek be, vagy anélkül, hogy az említett módon először letette és bejegyeztette volna esküjét; vagy ha netalán elmulasztott volna névszerint Ófelségéért és az egész királyi családjáért imádkozni, vagy erre másokat is készíteni az itt előírt módon; vagy abban az esetben, ha istentiszteletre jár bármely, a törvény által nem engedélyezett protestáns imaházba; minden az ily módon bármely kitévelt megsértő személyt, akit törvényesen bűnösnek találnak kétfő vagy több békebíró vagy bármely más, abban a körzetben illetékes bíró előtt, ha először követte el a bűnt, hat hónapra börtönbe kerül és ha másodszor is, vagy bármely későbbi alkalommal a büntetőtörvényszék előtt vagy bármely bírói körút alkalmával bűnösnek találják, arra ítéltetnek, hogy elvigyék őket életfogytiglan Ófelsége bármely amerikai gyarmatára; és abban az esetben, ha bármely deportálásra ítélt személy visszatér, vagy Nagy-Britanniában találhatik, akkor minden ilyen személyt életfogytiglani börtönbüntetésre ítélnék.

(...)

XXIII. És mivel az Úr 1693. évében a skót országgyűlésben elfogadott törvény által minden családi lelkésznek, gyermekek és ifjak nevelőinek és tanítóinak le kellett tennie az abban előírt hűség- és bizalom-esküt; és némi kétség merülhet föl, hogy a jelenleg érvényben levő törvények által kötelesek-e letenni minden esküt, amelyet a köztisztviselőben álló hivatalokban dolgozó személyeknek le kell tenniük Skóciában; ezért a fent említett hatalom által iktatassék törvénybe, Hogy az Úr 1746. évének november első napjától és azután semmilyen személy ne gyakorolja Nagy-Britannia Skóciájának nevezett részén a családi lelkészi, vagy a Skóciában, illetve a tengeren túli részeken lakó bármely gyermek vagy ifjú nevelői, házitanítói és tanári állását, tisztségét vagy szolgálatát anélkül, hogy először minősítette volna magát a köztisztviselőben álló hivatalokban dolgozó személyek számára a törvény által előírt eskü letételével, és ennek az adott grófság stewardryjainak vagy városainak hivatalnokai által e célból vezetett könyvbe való bejelentéséről és bejegyeztetéséről szóló bizonyítvány kiállítatásával; vagy abban az esetben, ha bármely ilyen nevelő, házitanító vagy tanár tengeren túli területeken tanít, akkor azon grófság, stewardry vagy város hivatalnokai által e célból vezetett könyvbe ahol az ilyen gyerek, gyerekek vagy ifjak szülője vagy gyám-

ja lakik. És ha az említett november első napjától és azután bármely személy a fent említett módon gyakorolni merészeli bármely skóciai családi lelkészi, nevelői és tanítói állását, beosztását vagy szolgálatát anélkül, hogy letette volna az említett esküt, és ennek megfelelő módon való letételéről szóló bizonyítványt az előírt módon bejegyeztette volna; minden ilyen bűnt elkövető személy, akit ebben bűnösnek találnak kettő vagy több békebíró, vagy azon helyen illetékes bármely más bíró előtt, ha először követte el a bűnt, hat hónapra börtönbe kerül; és ha másodszor, vagy bármely későbbi alkalommal, amikor törvényesen bűnösnek találják a büntetőtörvényszék előtt, vagy bármely más bírói körűt alkalmával, Nagy-Britanniából való hét éves száműzésre ítéltetik.

XXIV. Legyen mindig biztosítva, hogy minden olyan lelkésznek, iskolaigazgatónak, nevelőnek, házitanítónak vagy tanárnak, akik a Skót egyház közösségének tagjai, jogában áll a törvény által megjelölt, a polgári és katonai hivatalokban dolgozó személyeknek előírt eskü helyett letenni a Skót Államegyház lelkészei és lelkésznövendékei számára előírt esküt, amelyet az I. György király uralkodásának ötödik évében hozott törvény ír elő, amelynek címe: "Törvény a skóciai gyülekezeti házak és templomok prédikátorainak és lelképásztorainak a kormány biztonságáért leteendő esküjüket előíró jogszabályok hatékonyabbá tételéről"; és az ilyen eskü letételéről szóló bizonyítvány minden tekintetben legyen ugyanolyan érvényes és hatásos, mint a fent említett eskü letételéről szóló bizonyítvány; és ugyanúgy jog szerint minősítettnek tekintik, mintha letette volna a polgári hivatalokban dolgozó személyeknek előírt esküt.

(...)

A tördelést a JATEPRINT,
a Bölcsészettudományi Kar Kiadványszerkesztősége végezte
WordPerfect 6.0 kiadványszerkesztő programmal.

Készítette a JATEPress
6722 Szeged, Petőfi Sándor sugárút 30–34.
Felelős kiadó: Dr. Pándi Lajos egyetemi docens
Felelős vezető: Szőnyi Etelka kiadói főszerkesztő
Méret: A/5, példányszám: 300, munkaszám: 107/1998.

A Documenta Historica eddig megjelent számai:

1992

1. AZ 1887-ES FÖLDKÖZI-TENGERI EGYEZMÉNYEK. Fordította és sajtó alá rendezte: Nyemcsok Attila.
2. A TILSITI BÉKE (1807. JÚLIUS 7.). Fordította és sajtó alá rend.: Szász Erzsébet.
3. TALLEYRAND, CHARLES-MAURICE: ÉRTEKEZÉS ANNAK ELŐNYEIRŐL, HOGY A JELEN KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT ÚJ GYARMATOKAT SZEREZ-ZÜNK. Fordította és sajtó alá rendezte: Szász Géza.
4. A SCHÖNBRUNNI BÉKE (1809. OKT. 14.). Sajtó alá rend.: Szász Erzsébet.
5. EDVARD BENEŠ: ZÚZZÁTOK SZÉT AUSZTRIA—MAGYARORSZÁGOT (A CSEH-SZLOVÁKOK ÁLDOZATÁNAK TÖRTÉNELMI BEMUTATÁSA). A szöveget kiadásra előkészítette: Gulyás László. (elfogyott)
6. KORAI ANGOLSZÁSZ TÖRVÉNYEK I. A KENTI TÖRVÉNYEK. Fordította és sajtó alá rendezte: Szántó Richárd.
7. AZ 1939—40-ES FINN—SZOVIET HÁBORÚ DOKUMENTUMAI. Fordította és sajtó alá rendezte: Engi Imre.
8. DOKUMENTUMOK AZ OROSZ—SZOVIET TÖREKVÉSEKRŐL A BOSZPORUSZ ÉS A DARDANELLÁK MEGSZERZÉSÉRE (KONSTANTINÁPOLY-EGYEZMÉNY, 1915; NÉMET—OROSZ TÁRGYALÁSOK, 1940). Fordította és sajtó alá rendezte: Boros Tamás.

1993

9. A BIRODALOM ÉS ÉSZTORSZÁG. A SZOVIET—ÉSZT SZERZŐDÉSEK MEGSZÜLETÉSÉNEK DOKUMENTUMAI (1939 SZEPTEMBER). Fordította és sajtó alá rendezte: Vandlik Krisztina.
10. EDWARD BALLIOL SKÓCIAI HADJÁRATA. RÉSZLETEK A LANERCOSTI KRÓNIKÁBÓL ÉS A BRIDLINGTONI KANONOK GESTÁJÁBÓL. Fordította és sajtó alá rendezte: Kiss Andrea.
11. AZ 1943 DECEMBERI BENEŠ—SZTÁLIN—MOLOTOV MEGBESZÉLÉSEK DOKUMENTUMAI. Fordította és sajtó alá rendezte: Gulyás László.
12. BÉKESZERZŐDÉS NAGY-BRITANNIA ÉS AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK KÖZÖTT (1783. SZEPTEMBER 3.). Fordította és sajtó alá rendezte: Kökény Andrea.
13. ÚJ BÉCSI TUDÓSÍTÁSOK A KIVÁLÓ SCHWARZENBERG GRÓFNAK A TATAI, VESZPRÉMI ÉS PALOTAI ERŐDÖK ÉS MÁS HELYEK ELFOGLALÁSÁRÓL, A SZIGETI ERŐD ÖSSZEOMLÁSÁRÓL ÉS A TÖRÖKORSZÁGBAN NAPRÓL-NAPRA ERŐSÖDŐ HANYATLÁSRÓL (1599). Fordította és sajtó alá rendezte: Lévai Judit.
14. 1789 FRANCIAORSZÁGA A PANASZOK TÜKRÉBEN. Fordította és sajtó alá rendezte: Gyuricza Róbert.

1994

15. AZ 1594-ES BIRODALMI GYŰLÉS HATÁROZATAI A MAGYAR HÁBORÚT ILLETŐEN. Fordította és sajtó alá rendezte: Wölfinger Ildikó.
16. VOLGAI NÉMET DOKUMENTUMOK (1918—1941). Fordította és sajtó alá rendezte: Opauszki István.
17. AZ 1916. ÉVI ARAB FELKELÉS KIÁLTVÁNYA. Fordította és sajtó alá rendezte: Ferwagner P. Ákos, Lőkös István.
18. A BAYEUX-I FALISZÖNYEG. Sajtó alá rend., előszót írta: Varga Vanda Éva.

1995

19. A CONSTANTINUS-I ADOMÁNYLEVÉL (DONATIO CONSTANTINI — VIII. SZ.) Fordította, sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta: Piti Ferenc.
20. A HÉT SZIGET KÖZTÁRSASÁG ÉS KAPODISZTRIASZ. Fordította és sajtó alá rendezte: Szász Erzsébet.
21. A LENGYEL EMIGRÁNS KORMÁNY ÉS A SZOVJETUNIÓ KAPCSOLATFELVÉTELÉNEK DOKUMENTUMAI, 1941. Ford. és sajtó alá rend.: Csósz László.
22. NÉMETORSZÁG KÉT MEGOSZTÁSI TERVE (Morgenthau-terv, Frankfurti dokumentumok). Fordította és sajtó alá rend.: Mayer János.
23. EDVARD BENEŠ: ZÜZZÁTOK SZÉT AUSZTRIA—MAGYARORSZÁGOT. (A cseh-szlovákok áldozatának történelmi bemutatása). A szöveget kiadásra előkészítette: Gulyás László (az 5. sz. utánnomása).
24. AZ 1849-ES MAGYAR—VELENCEI SZERZŐDÉS. Fordította és sajtó alá rendezte: Krámlí Mihály.
25. AZ ANITTA-FELIRAT (I.e. 1600 körül). Ford. és sajtó alá rend.: Bolega Erika.

1996

26. A JERUZSÁLEMI SZENT JÁNOS LOVAGREND REGULÁJA. Fordította és sajtó alá rendezte: Homonnai Sarolta—Hunyadi Zsolt.
27. AZ AMERIKAI ALKOTMÁNYOZÁSI VITA: A FÖDERALISTÁK ÍRÁSAIBÓL (1787—1788). Fordította és sajtó alá rendezte: Berkes Tímea.
28. FORRÁSOK A NÉMETEK SZOVJETUNIÓBA TÖRTÉNŐ KITELEPÍTÉSÉRŐL KÖZÉP-KELET-EURÓPÁBÓL (1945—53). Ford. és sajtó alá rend.: Koteles Péter.
29. TURGOT: LEVELEK A TOLERANCIÁRÓL. Ford. és sajtó alá rend.: Balázs Péter.

1997

30. EURÓPAI NEMZETI KISEBBSÉGEK KONGRESSZUSAINAK HATÁROZATAI (1925—1937). Fordította és sajtó alá rendezte: Eiler Ferenc.
31. VIKINGEK AZ ANGOLSZÁSZ KRÓNIKÁBAN. Sajtó alá rendezte és a bevezetést írta: Rimaszombati Károly.
32. GILDAS: BRITANNIA ROMLÁSÁRÓL. Sajtó alá rendezte és a bevezetést írta: Novák Veronika.

1998

33. AZ 1904-ES SZERB—BOLGÁR SZERZŐDÉSEK. Fordította és sajtó alá rendezte: Horváth Krisztián.
34. A BAYEUX-I FALISZÓNYEG. Sajtó alá rend. és az előszót írta: Jójárt Júlia, Varga Vanda Éva.
35. SZULTÁNI FERMÁN A BOLGÁR EXARCHÁTUS MEGALAPÍTÁSÁRÓL. (1870. február 28.) Fordította és sajtó alá rend.: Horváth Krisztián.
36. A FIATAL NAPÓLEON ÍRÁSAI KORZIKÁRÓL. Fordította és a bevezetőt írta: Jókai Rita.
37. ESZTERGOM 1595-ÖS VISSZAVÉTELE A NAPI JELENTÉSEK TÜKRÉBEN. Sajtó alá rendezte: Bagi Zoltán Péter. Fordította: Szász Géza.
38. AUSZTRIA HATÁRAI (SAINT-GERMAIN 1919. SZEPTEMBER 10.). A szöveget kiadásra előkészítette: Eveli Péter. Fordította: Dobos Erzsébet.
39. TERVEZET A KERESZTÉNYSÉG LEENDŐ BÉKÉJÉRŐL (Podjebrád-béketerv, 1464). Fordította és a bevezető tanulmányt írta: Karáth Tamás.
40. TÖRVÉNY SKÓCIA LEFEGYVERZÉSÉRŐL (1746). Fordította és sajtó alá rendezte: Fejér Ingrid.